

Klimatsmart skogsträdgård

Text: **Stefan Danielsson**
Foto: **Marianne Danielsson**

Skogsträdgård låter idylliskt. Men det är inte någon ny romantisk grön våg. Anders Tivell tror att skogsträdgården kan bli ett lönsamt och klimatsmart alternativ till trädslagsrena skogar och trakthyggesbruk.

En skogsträdgård byggs upp av flera skikt. Det översta skiktet består av klibbal som växer snabbt och ger skugga till den lägre vegetationen. Klibbalen drar upp näring från djupa jordlager, binder kol till jorden och kvävegödselar marken via nedfall av gröna löv. Träden måste beskäras så att ljuset når marken, men för övrigt sköter skogsträdgården till stor del sig själv och ger både mat och virke.

I nästa skikt planteras låga frukt- och nötträd och därefter kommer buskar, till exempel rosenkvitten, bärhäggmispel, aronia, vinbär,

krusbär, hallon, koreansk silverbuske och sibirisk ärtbuske. Under buskarna tar mark- och örtskiktet vid med jordgubbar, perenna bladgrönsaker (som rankspenat) och svamp. Det lägsta rotskiktet innehåller perenna rotsaker som jordärtskockor och svartrot. Slutligen finns ännu ett mer svävande skikt med klättrväxter som björnbär.

ANDERS TIVELL ÄR jägmästaren som arbetat med bistånd i Afrika i tjugo år och sedan bestämde sig för att flytta hem. För tre år sedan slog han sig ner på gården vid Tiveden och startade försöksodlingar. Skogen på 150 hektar har gått i släktens ägo sedan 1800-talet och har hunnit brukas på flera sätt.

Anders vill både anpassa skogsskötseln till ett varmare klimat och öka produktionen av mat och virke. Han deltar i ett forskningsprojekt i samarbete med Örebro universitet och Lantbruksuniversitetet i Uppsala. Tolv

Koreansk silverbuske har ätliga bär. Den kommer att få sällskap av rosenkvitten, bärhäggmispel och aronia.

Anders Tivells skogsträdgård är nyplanterad och ännu i sin linda. Tolv jord- och skogsbrukare har likadana rutor som följs av forskare vid Örebro universitet och Lantbruksuniversitetet i Uppsala.

jord- och skogsbrukare testar hur man bäst kombinerar skogs- och jordbruk under samlingsnamnet agroforestry. Skogsträdgården är en ny tanke som bygger på urgamla odlings-tekniker från tropikerna överförda till vårt kalla nordiska klimat.

–Dagens samhällsutveckling fungerar inte. Klimatet förändras. Varmare vintrar ger fler fästingar och malariamyggan kommer kanske – det känner vi till och det går ut över människan. Men vi har ingen aning om vilka sjukdomar som kommer att drabba skogen, grödorna och matproduktionen.

ANDERS TYCKER ATT hans nyplanterade skogsträdgård ännu ser lite ynkelig ut, när vi står utanför knuten och ser ut över en liten odlingsruta vid skogsbrynet mot norr.

”Forskningslunden”, som är skogsträdgårdens arbetsnamn, finns hos alla tolv deltagarna i projektet. Men tankarna om metoden

har vuxit sig starka och börjar bära frukt.

Han började med att hugga ner den befintliga skogen utanför boningshuset. Två linderödsgrisar fick böka marken fri från kvickrot innan de första nya träden kom på plats. Sedan planterades grödorna i skikt: låga träd, buskar, örter och rotskikt. Det finns många fördelar med att satsa på mångfald.

–Det är gott om varnande exempel på vad som händer om man satsar ensidigt. I västra Kanada har contortabastborren slagit ut 600 miljoner kubikmeter tallskog de senaste femtio åren. Under samma period har Sverige haft tre utbrott av granbarkborre med 9,2 miljoner kubikmeter död granskog som följd.

ANDERS VANDRAR VIDARE till en plats där skogen öppnar sig. Han har upphört med slutavverkningar och det trakthyggebruk som han är expert på efter åren som konsult och verksam på Lantbruksuniversitetet i

Många entusiaster, lite forskning

Många är intresserade av skogsodling, men forskningen saknas. Det vill Johanna Björklund ändra på. Hon är forskare vid institutionen för naturvetenskap och teknik vid Örebro universitet och leder projektet med skogsträdgårdar.

Johanna Björklund tror att skogsträdgårderna passar särskilt bra i skogsbrynet mellan åkern och skogen. Men det gäller att hitta växter som klarar av skugga, gynnar varandra och ger rikligt med frukt och bär.

– Vi vill hitta odlingar som binder koldioxid i marken och erbjuder en biologisk mångfald. Vi vet att den kommer att minska när klimatet blir varmare. Men odlingarna måste vara lönsamma också.

Johanna fick idén till sitt projekt i Brasilien. Där har man utvecklat framgångsrika skogsträdgårdar, där grödorna odlas i flera skikt under varandra. I Brasilien bygger man på en lång tradition och en omfattande forskning.

Sverige har också erfarenhet genom skogsbetet. Johanna hoppas att den nya samodlingen ska ge en ökad avkastning även i vårt klimat.

– Nya maskiner måste introduceras. Det pågår ett sådant arbete, bland annat i USA. Där har man konstruerat maskiner som skakar ner bär och frukt.

Skogsträdgården kan inte bli ett ekonomiskt alternativ så länge oljan dominerar. I så fall måste skogs- och jordbrukare ersättas för ekosystemtjänsterna de presterar. Idag utgår ingen ersättning för att man binder kol i sitt skogsbruk. Johanna märker att intresset är mycket stort men konstaterar att vi fortfarande vet för lite.

– Vi vet att små odlingar fungerar. Nu är det dags att se vad som händer när vi får upp en större produktion.

Uppsala. Nu utvecklar han kontinuitets-skogsbruk enligt Lübecksmetoden.

–Jag vill hugga timmer istället för massa-ved. Med Lübecksmetoden får jag ut drygt 80 procent timmer mot cirka 60 procent om jag bedrivit kalhyggesavverkning. Förtjänsten blir kanske en hundralapp per kubikmeter samtidigt som jag slipper ett fult kalhygge, röjningskostnader och nya plantor. Dessutom får jag behålla min vackra skog.

På sikt hoppas Anders att även den öppna skogen kan få drag av skogsträdgård eftersom ljuset når ner till marken. Det gäller bara att lista ut vilka ätliga växter som trivs i miljön som skapas. ■